

Informatiemap bijzondere doelgroepen

Omgaan met bijzonder geweldige kinderen

Voorwoord

Een kind met een specifieke zorgbehoefte is in de eerste plaats een kind. Dat kind heeft grotendeels dezelfde behoeften als een leeftijdsgenootje.

Deze informatiemap is bedoeld om je als begeleider verder te helpen. Er staat uitgelegd hoe bepaalde stoornissen of problemen zich voordoen. De praktische tips en tricks zijn geschreven door de werkgroep diversiteit. Deze tips en tricks zijn gebaseerd op eigen expertise maar ook op hetgeen dat wordt meegegeven in de verdiepende cursus 'Diversiteit: Bijzondere doelgroepen' die je bij Crefi kan volgen.

Voor we ingaan op mogelijke ontwikkelingsstoornissen of -problemen, kan je eerst de ontwikkeling per leeftijdscategorie in een kort overzicht terugvinden. Daarna kan je in het kort de theorie achter een bepaalde ontwikkelingsstoornis of – probleem terugvinden, alsook tips en tricks om er mee om te gaan. De tips en tricks zijn zowel voor het kind zelf als voor een groep.

Voor nog meer vragen, kijk eens onder het deel: *Deze informatiemap: de bijbel?*

Veel plezier!

Inhoudstafel

VOORWOORD	2
INHOUDSTAFEL	3
WAT IS NORMAAL OF ABNORMAAL?	4
WANNEER WORDT ER GESPROKEN VAN EEN PROBLEEM?	4
VERSCHILLENDE ONTWIKKELINGSPROBLEMEN EN ONTWIKKELINGSSTOORNISSEN	6
1. AUTISMESPECTRUMSTOORNIS (ASS)	6
2. AD(H)D	8
3. LICHAMELIJKE BEPERKING	9
4. AUDITIEVE BEPERKING	10
5. VISUELE BEPERKING	12
6. VERSTANDELIJKE BEPERKING	13
7. SPRAAK- EN TAALONTWIKKELINGSSTOORNISSEN	15
OMGAAN MET AGRESSIE	17
KANSARME KINDEREN	19
DEZE INFOMAP: DE BIJBEL?	21
TOT SLOT	21
BRONNEN	22
TIPS OM SPELEN AAN TE PASSEN	22
EXTRA UITLEG PER THEMA	22
AUTISMESPECTRUMSTOORNIS	22
LICHAMELIJKE BEPERKING	22
AUDITIEVE BEPERKING	22
VISUELE BEPERKING	22
SPRAAK- EN TAALONTWIKKELINGSSTOORNISSEN	22
BIJLAGEN	23
HET VLAAMSE GEBARENTAAL HANDALFABET	23

Wat is normaal of abnormaal?

Kinderen verschillen van elkaar. Niet alleen qua uiterlijk of karakter, maar ook qua mogelijkheden en ontwikkelingskansen die ze krijgen. Elk kind heeft bepaalde talenten en kan andere dingen dan weer minder goed.

Wanneer wordt er gesproken van een probleem?

Als je een kind voor korte tijd ziet, is het moeilijk om te oordelen of een kind al dan niet een ontwikkelingsprobleem heeft. Het is dan ook niet aan jou als begeleider om ontwikkelingsproblemen op te sporen. Jij bent er om kinderen de tijd van hun leven te bezorgen.

Leefwereld van het kind

4-5 jarigen

- Ze ontwikkelen hun fijne motoriek en daarom is knippen, puzzelen, plakken en kleuren heel erg in trek
- Fantasie staat centraal in hun spel door sprookjes en doen alsof spelletjes
- Vrienden zijn kindjes die aardig zijn en waarmee ze kunnen spelen. Daarom zijn ze ook niet duurzaam en oppervlakkig
- Kleuters helpen heel graag mee bij huishoudelijke taakjes zoals de afwas
- Ze doen veel zelfkennis op door het beeld van anderen en door wat ze zelf ontdekken en weten. Bv.: 'ik heb blond haar'
- Ze maken nog geen onderscheid in goede of slechte bedoelingen en goede of slechte daden. Het resultaat telt. Ze weten wel dat bepaalde zaken niet mogen maar snappen meestal nog niet waarom.

Begeleidingstips:

- Maak korte en eenvoudige activiteiten.
- Inkleding en fantasie! Bewegingsspelletjes, knutselen of fantasiespelletjes zijn zeer erg in trek
- Opletten met goed en slecht. Duidelijk laten zijn wat goed en slecht is. De grijze zone hiertussen snappen ze nog niet
- Wissel actieve en rustige activiteiten af
- Laat ze helpen bij taken als het mogelijk is

6-8 jarigen

- Actief, speels en levendig, maar vlug moe.
- Leidinggevende figuren zijn belangrijk (ze kijken er naar op).
- Heel ik gericht: Ze bekijken alles vanuit zichzelf en hebben veel nood aan aandacht
- Fantasie is heel belangrijk. Ze houden er van. Toch kunnen ze zich nog afvragen of iets echt is of niet.
- De fijne motoriek staat nog niet volledig op punt. Voor bepaalde activiteiten zijn ze nog heel afhankelijk (bv. knippen)
- Ze komen met iedereen overeen en vriendschappen wisselen.
- Ze ontdekken de wereld. 'Waarom' is een vraag die ze vaak stellen.

Begeleidingstips:

- Maak korte en eenvoudige activiteiten, biedt veel variatie (in grote groep werken en individueel).
- Zorg voor voldoende rustmomenten.
- Inkleding en fantasie!
- Houd er rekening mee dat je veel moet helpen en voldoende voorbeelden voorziet
- Alles is nieuw, dus ze zijn snel tevreden.

9-11 jarigen

- Groot uithoudingsvermogen en veel energie. Een tienjarige is het perfecte kind (lichamelijk), daarna ondergaan ze vele veranderingen tijdens de puberteit.
- Fantasie kan nog net. Ze weten wel dat het niet kan, maar genieten er nog van.
- Avontuur en actie is belangrijk.
- Scheiding jongens en meisjes.
- Vriendjes zijn belangrijk (beste vriend) en klikjes ontstaan.
- Competitie en rechtvaardigheidsgevoel is sterk aanwezig.
- Ze zijn heel leer- en nieuwsgierig: ze willen graag weten hoe dingen werken, ontstaan, in elkaar zitten, ...

Begeleidingstips:

- Wees consequent met regels en afspraken en zorg dat je eerlijk bent. Leg uit waarom je een beslissing neemt.
- Zorg voor fantasie, uitdaging en avontuur.
- Vermijd spelletjes waar kinderen kunnen in uitgesloten worden.
- Wissel de groepjes voldoende af. Zo vermijd je klikjes. Ga op zoek naar leuke groepsverdelers.
- Hou rekening met hun schaamtegevoel, bijvoorbeeld bij douchemomenten

12-14 jarigen

- Jongeren belanden in de puberteit. Hormonen beginnen te werken en het lichaam verandert. Dat zorgt voor heel wat onzekerheid.
- Hun uiterlijk wordt belangrijk. Ze krijgen interesse in het andere geslacht.
- 'Er bij horen' krijgt de aandacht. Ze vergelijken zich voortdurend met anderen
- Ze hebben echte (boezem)vrienden. Ze zoeken naar geborgenheid en veiligheid.
- Ze kijken op naar idolen.
- Wisselende emoties en reacties, vaak zonder logische aanleiding.
- Ze zijn heel beïnvloedbaar en twijfelen aan alles.

Begeleidingstips:

- Biedt vertrouwen, dat is heel belangrijk. Luister naar hen, ook al lijken hun problemen niet belangrijk.
- Maak duidelijke afspraken en motiveer je keuze.
- Bevestig hen voldoende in hun goede eigenschappen of wat ze goed doen.
- Reageer consequent op alle vormen van uitlachen
- Respecteer hun grenzen qua privacy.
- Behandel hen als een individu, ook al proberen ze op elkaar te lijken.
- Let op met té cool zijn, dat kan na verloop van tijd tegen je werken.

Verschillende ontwikkelingsproblemen en ontwikkelingsstoornissen

1. Autismespectrumstoornis (ASS)

1.1.1. Wat is het?

Autismespectrumstoornis is een stoornis in de ontwikkeling van het kind. Er zijn op 3 vlakken problemen die zich voordoen: in sociale interactie, communicatie en verbeelding. De term spectrum geeft aan dat, hoewel de 3 vlakken met problemen steeds aanwezig zijn, de stoornis zich heel divers kan voordoen.

1.1. Wat zien we?

Tekorten op vlak van sociale communicatie en sociale interactie

Kenmerkend is de gebrekkige wederkerigheid in de sociale interactie. De manier waarop de problemen zich uiten in de communicatie, is heel divers.

- Kinderen met autisme hebben zowel met gesproken taal als met lichaamstaal problemen.
- De vaardigheid om de aandacht te verdelen tussen een andere persoon en een gebeurtenis ontbreekt bij de meeste kinderen met autisme.
- Sprekende kinderen met autisme leren de dingen om zich heen wel benoemen, maar hebben moeite met de representatie of de betekenisverlening
- Blijven vasthangen aan de concrete visuele ervaring. Bijvoorbeeld het woord 'hond' verwijst alleen maar naar de hond van de burens en niet naar alle honden.
- Hebben moeite met begrijpen van wijzigende betekenissen van woorden in veranderende contexten. Bijvoorbeeld woorden waarvan de betekenis varieert in tijd, ruimte of persoon zijn problematisch
- Echolalie (letterlijk nazeggen of papegaaien) komt dikwijls voor
- Geregeld zijn er ook problemen met de zinsmelodie en intonatie
- Kinderen en jongeren missen de vaardigheden om taal te begrijpen en te gebruiken in de sociale context.

Bepaalde, zich herhalende patronen van gedrag, interesses of activiteiten

De wijze waarop de beperkte, repetitieve en stereotiepe patronen zich uiten, varieert met de leeftijd en de intelligentie

- Bij kinderen met autisme en een verstandelijke handicap komen gemakkelijk de stereotiepe lichaamsbewegingen (fladderen met handen, wiegen van het lichaam) en het stereotiepe gebruik van voorwerpen (alles doen tellen, dingen altijd op rijtjes zetten, met voorwerpen tikken) voor
- Kan in de verdere ontwikkeling van het kind plaatsmaken voor stereotiepe en beperkte interesses.
- Bij kinderen zonder verstandelijke handicap komen deze gedragingen minder voor of zijn ze subtiel aanwezig
- Rituele gedragingen komen geregeld voor, vooral in de kinderleeftijd. Alles moet volgens een bepaald patroon of ritueel verlopen. Bijvoorbeeld het bedritueel: eerst tanden poetsen, dan boek voorlezen, nachtkus en dan slapen. Als hier iets in afwijkt, kunnen ze hier problemen mee hebben.

- Kinderen en jongeren met autisme hebben een weerstand tegen veranderingen, vooral onvoorspelbare en plotselinge veranderingen
- Kinderen met autisme kunnen vaak ongewoon reageren op zintuiglijke prikkels. Bijvoorbeeld als er een bord valt schrikken ze bijvoorbeeld niet op of reageren ze heel overdreven.

1.2. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Breng structuur in het kamp (maak een dagplanning, maak een takenlijstverdeling, schrijf op een blad wat ze nodig hebben voor het douchen, ...). Verwittig het kind wel op tijd als er een verandering is, om moeilijke situaties te vermijden.
- Spreek een afkoelplek af met het kind (een plaats in de gang waar een boek ligt, een plaats in de tuin, ...) waar het naartoe kan wanneer de drukte teveel wordt. Maak wel duidelijke afspraken over wanneer het naar daar mag, over wie het moet verwittiging, wat het daar mag doen, ...
- Probeer figuurlijk taalgebruik te vermijden. Kinderen met autisme begrijpen dit niet altijd. Dat kan erg verwarrend overkomen.
- Praat op voorhand met de ouders van de deelnemer. Zij kunnen je specifieke tips meegeven over hun zoon of dochter. Elk kind met autisme heeft andere noden, gewoonten,...

Voor de groep:

- Indien de groep vragen heeft over de deelnemer met autisme, benoem dan de moeilijkheid die plaatsvindt op het moment zelf (in plaats van er de term autisme op te kleven. Dit doe je enkel als de deelnemer daar zelf mee akkoord gaat).
- Bijvoorbeeld, de deelnemer zondert zich af omdat het nogal druk is op dat moment. Een andere deelnemer vraagt hier naar. Je vertelt dan beter wat het probleem op dat moment is, nl. hij/zij kan niet goed tegen de drukte en gaat even naar een rustigere plaats.
- Maak je speluitleg kort en duidelijk en doe het eventueel stapsgewijs. Op het einde kan je - indien nodig - (de kinderen laten) samenvatten. Check of iedereen het begrepen heeft.

2. AD(H)D

2.1. Wat is het?

ADHD oftewel Attention Deficit Hyperactivity Disorder. ADHD is een ontwikkelingsstoornis met 3 kernsymptomen: aandachtsproblemen, hyperactiviteit en impulsiviteit. Naargelang de aard van de symptomen, zijn verschillende subtypes mogelijk: het overwegend onoplettende type (oftewel ADD), het overwegend hyperactief-impulsieve type en het gecombineerde type.

2.2. Wat zien we?

- Ze hebben moeite met het focussen van hun aandacht maar kunnen wel heel creatief zijn
- Overbeweeglijkheid: ze hebben onder andere moeite met stilzitten
- Impulsiviteit
- Bewegingsstoornis: onhandigheid komt vooral in de grote motoriek voor. Maar komt ook voor in de fijne motoriek.
- Stoornissen in de leerbaarheid: leren vaak moeilijker nieuw gedrag aan en leren moeilijk oud gedrag af.
- Emotionele problemen: emotionele reacties zijn dikwijls zeer sterk en wisselvallig
- Relationele problemen: als gevolg van alle moeilijkheden is de relatie tussen een kind met ADHD en zijn/haar omgeving vaak verstoord. Ook op school kunnen de relaties snel uit de hand lopen.

2.3. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Benadruk het positieve in deze persoon. Hij/zij heeft zeker een talent. Benadruk dit voor de persoon zelf, maar ook voor de groep. (Kinderen met ADHD zijn vaak heel creatief, zitten vaak vol goede ideeën, enthousiast, ...)
- Vermijd om de deelnemer met AD(H)D te viseren. Dit kan zorgen voor een negatieve sfeer.
- Blijf bij ergernissen steeds rustig. Als de persoon te druk wordt, leg hem rustig uit waarom hij/zij stiller moet zijn, in plaats van boos te worden. Dat maakt het alleen maar erger.
- Benader positief. In plaats van: stop met praten (stoppen met iets), benoem je het beter als: wil je opletten (starten met iets).

Voor de groep:

- Hou je uitleg kort en bondig. Zo is het gemakkelijker om de aandacht er bij te houden.
- Voorzie in je activiteiten een mogelijkheid tot actief bezig zijn, lopen... maar laat de deelnemers wel zelf kiezen wat ze doen. Verplicht hen niet.
- Indien steeds eenzelfde naam genoemd wordt, bijvoorbeeld tijdens een uitleg, kan er een negatief gevoel ontstaan rond de persoon met AD(H)D. Na een tijdje kan hij aanzien worden als een zondebok, door de groep, maar ook door zichzelf. Probeer dat zoveel mogelijk te vermijden.

3. Lichamelijke beperking

3.1. Wat is het?

Kinderen met een lichamelijke beperking worden door blijvende, tijdelijke of terugkerende motorische aandoeningen gehinderd in hun groei, ontwikkeling, ontplooiing en handhaving. Deze groep is zeer verscheiden. Het gaat zowel om kinderen in een rolstoel als om kinderen die zich verplaatsen met krukken, die een arm hebben verloren,....

3.2. Wat zien we?

Dit kan heel uiteenlopend zijn. Enkele voorbeelden:

- Er zijn kinderen die hun been of voet in het gips hebben en dus zich moeten verplaatsen met krukken of een rolstoel
- Door problemen in de motoriek kunnen ze krukken of een rolstoel nodig hebben om te kunnen bewegen
- Ze hebben bijvoorbeeld een steunverband rond hun enkels nodig omdat ze die heel gemakkelijk verzwikken
- Het is mogelijk dat kinderen geboren worden en dat er vingers ontbreken aan hun hand
- Ze hebben moeite met stappen, met lopen, met fijne dingen oprapen,... omdat hun motoriek niet goed ontwikkeld. Dit kan verschillende oorzaken hebben

3.3. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Deelnemers met een lichamelijke beperking willen niet betutteld worden. Ze kunnen niet alles zelf, maar sommige dingen echt wel. Deelnemers met een lichamelijke beperkingen hebben graag dat je hen eerst zelf laat proberen, voordat je hen helpt. Help ze wel als ze aangeven dat ze hulp nodig hebben.
- Voorzie in je activiteit steeds iets wat deelnemers met een lichamelijke beperking zeker kunnen, maar verplicht ze niet om net datgene te doen. Je zorgt ook best voor voldoende uitdagingen.
- Neem als vertrekpunt van je activiteit wat je deelnemers wel kunnen, in plaats van weg te laten wat ze niet kunnen.
- Leg niet de nadruk op de beperking. Deelnemers met een beperking zijn ook gewoon mensen. Ze hebben ook talenten. In plaats van te focussen op de beperkingen, focus je beter op de talenten.

Voor de groep:

- Probeer een groepssfeer te creëren waarin het niet erg is als iets niet lukt.
- Dit kan je doen door o.a. het zelf niet erg te vinden als er fouten gemaakt worden, ook niet door jezelf. Wat daar ook belangrijk bij is, is dat deelnemers niet uitgelachen of nagewezen worden. Wijs de deelnemers er op als ze dat wel doen.
- Behandel de deelnemer met beperking hetzelfde als de andere deelnemers, maar geef ze wel extra hulp indien nodig. Als ze min of meer dezelfde behandeling krijgen, voelen ze zich meer deel van de groep en dat komt de groepssfeer alleen maar ten goede.

4. Auditieve beperking

4.1. Wat is het?

Bij een geleidingsstoornis wordt de geluidsterkte voor alle frequenties verzwakt doorgegeven.

Bij een perceptiestoornis is niet enkel de intensiteit maar ook de kwaliteit van de geluidswaarneming aangetast. Geluiden worden helemaal niet of vervormd waargenomen. Geluid kan ook sneller als pijnlijk ervaren worden, of er kan sprake zijn van oorsuizingen (tinnitus). Een pre-linguale gehoorstoornis is aanwezig voordat de gesproken taal wordt verworven (normaal voor de leeftijd van 3 jaar). Een post-linguale stoornis is een gehoorstoornis die optreedt na verwerving van de gesproken taal.

Kind & Gezin screent alle pasgeborenen zodat vroegtijdig gehoorverlies kan opgespoord worden binnen de eerste 3 levensmaanden.

4.2. Wat zien we?

- Er is mogelijk een hoorapparaat (HA) of cochleair implantaat (CI) aanwezig
 - o Een cochleair implantaat is een elektronisch implantaat dat geluid omzet in elektrische pulsen die de gehoorzenuw direct stimuleren. Met een CI kunnen personen die geen of nog maar een beperkt restgehoor bezitten in beperkte mate (weer)klanken, geluiden en spraak waarnemen.
- Ze gebruiken Vlaamse Gebarentaal om zich duidelijk te maken
 - o In bijlage kan je het Vlaamse Gebarentaal handalfabet terugvinden
 - o **Opgelet!** Er is geen universele gebarentaal. Bijvoorbeeld de Vlaamse Gebarentaal verschilt met de Waalse Gebarentaal. Daarnaast zijn er binnen Vlaanderen ook verschillende dialecten van gebarentaal. Met de basis die je in bijlage vindt, kom je al een eind maar per regio kunnen er verschillen zijn.

4.3. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Een belangrijke algemene tip:

De manier van communiceren is belangrijk! Praat daarover. Verbale communicatie is niet mogelijk, welke manieren kunnen we gebruiken? Door het alfabet van de gebarentaal te kennen, los je als begeleider veel op en het is niet moeilijk!

Voor het kind zelf:

- Vele dove of slechthorende kinderen maken sterk gebruik van het mondbeeld van hun gesprekspartner. Daarom is het handig als je de kinderen aankijkt bij het spreken/gebaren. Op voorwaarde dat kinderen kunnen liplezen kan ook rustig praten, goed articuleren (zonder te overdrijven) en Algemeen Nederlands spreken, helpen. Een goede verlichting kan zeer handig zijn. In het (schemer)donker is het veel moeilijker iemands mondbeeld goed te zien.
- Sommige kinderen hebben een hoorapparaat. Bij sommige hoorapparaten is achtergrondlawaai heel storend, bij anderen hoort een microfoontje waar je rechtstreeks in kan praten. Elk apparaat is anders en ook elk kind werkt er op een andere manier mee. Maak ook hierover goede afspraken met het kind.

- Spreek samen af welke aanpassingen nodig zijn. Als je de kinderen 's morgens wakker maakt met een lied, vraag dan even aan een doof kind op welke manier hij/zij graag gewekt wordt. Vaak roepen animatoren de kinderen samen als het tijd is voor een activiteit, bespreek samen hoe je dit op een andere, visuele manier kan aanpakken.
- Bij een speluitleg is het vaak handig als je voor de dove kinderen dingen visueel weergeeft: getekend of geschreven. Bespreek ook zeker wat het handigste is voor een specifiek kind. Voor sommigen werkt het geschreven woord als een ondersteuning, voor anderen kan het net heel moeilijk zijn omdat ze nooit Nederlandse woorden hebben gehoord.

Voor de groep:

- Kinderen weten vaak zelf heel goed hoe zij vlot met anderen kunnen communiceren. Vraag daarom zeker aan dove of slecht horende kinderen waar je tijdens het spreken op kan letten. Misschien leggen ze het graag zelf uit aan de groep?
- Groepsgesprekken zijn moeilijk voor slechthorenden. Maak hierover goede afspraken. Als alle kinderen door elkaar praten, is het onmogelijk om het mondbeeld te volgen.
- Vlaamse Gebarentaal is sinds 2006 een officieel erkende taal. Voor dove kinderen is dit vaak de moedertaal. Gebarentaal spreekt vaak tot de verbeelding van andere kinderen. Misschien kan je wel eens vragen of de gebarentaalspreker in jouw groep bepaalde woorden wil leren aan de anderen?

5. Visuele beperking

5.1. Wat is het?

Een stoornis aan de ogen kan verschillende oorzaken hebben. Vaak wordt de diagnose van slechthoortigheid reeds op jonge leeftijd gesteld.

5.2. Wat zien we?

Dit kan heel divers zijn. Enkele voorbeelden:

- Niet rechtstaan van de ogen/scheelzien
- Uitblijven van het richten van de blik op iets of iemand
- Niet opkijken als er iemand binnenkomt of weggaat
- Schrikken wanneer iemand in zijn/haar richting beweegt
- Niet reageren als er iets te zien is in de directe omgeving
- Overgevoelig reageren op geluidsprikkels
- Voortdurend herhalen van bepaald spel, nauwelijks spelvariatie

5.3. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Zeg duidelijk wat je doet of gaat doen.
- Zorg voor een vaste plaats aan tafel.
- Noem de naam van het kind om het aan te spreken, anders gaat hij/zij zich minder aangesproken voelen. Zeg ook kort je naam, zo weet het kind wie er tegen hem/haar spreekt want stemherkenning is niet altijd even gemakkelijk.
- Vraag aan het kind zelf hoe hij/zij begeleid wilt worden: inhaken van een arm, hand op een elleboog leggen,... Of dat het ook een leeftijdsgenootje of een volwassene persoon mag zijn die begeleidt.
- Ga samen op ontdekking in je lokaal/op je kampplaats. Kinderen met een visuele beperking hebben tijd nodig om een nieuwe locatie te leren kennen.

Voor de groep:

- Het komt voor dat kinderen eens een grapje willen uithalen en een ongemakkelijke situatie willen uitlokken. Reageer hier gepast op en hou eventueel een groepsge-sprek om dit te bespreken
- Laat andere kinderen helpen en leg uit hoe ze dit best kunnen doen. Dit kan je doen door hen te laten vertellen waar het bord/glas/bestek/... ligt.
- Zorg ervoor dat het materiaal op een vaste plaats staat. Als je materiaal laat rond-slingeren, kan er onverwacht zich een struikelpartij voordoen.
- Vertel aan de kinderen dat als ze iets willen zeggen, dat ze de naam van het kind zeg-gen om aan te spreken, anders gaat hij/zij zich minder aangesproken voelen. Laat hen ook kort hun naam zeggen, zo weet het kind wie er tegen hem/haar spreekt want stemherkenning is niet altijd even gemakkelijk.

6. Verstandelijke beperking

6.1. Wat is het?

Een verstandelijke handicap verwijst naar functioneringsproblemen die worden gekenmerkt door beperkingen in het intellectuele functioneren. Dit gaat om de algemene mentale functie met onder meer vaardigheden als redeneren, plannen, problemen oplossen, abstract denken, complexe ideeën begrijpen, snelheid van leren en leren uit eigen ervaring. Maar het gaat ook om de mogelijkheid om zich aan te passen aan situaties die zich voordoen in het dagelijkse leven zoals:

- taal, lezen en schrijven, geldbegrip, zelfbepaling
- verantwoordelijkheidsbesef, zich houden aan geldende regels en wetten, kunnen inschatten van en weerstand bieden aan negatieve beïnvloeding
- eten, zich aankleden, lichaamszorg, zich verplaatsen
- maaltijdbereiding, huishoudelijke activiteiten, gebruik van telefoon, omgaan met geld, gebruik maken van openbaar vervoer

6.2. Wat zien we?

Dit hangt ervan af. Sommige afwijkingen zijn van bij de geboorte zichtbaar, zoals bijvoorbeeld bij het syndroom van Down, maar het kan ook dat problemen pas later naar boven komen. Dit is afhankelijk van de ernst en zichtbaarheid van de beperking: een licht verstandelijke beperking zal vaak pas later ontdekt worden, bijvoorbeeld bij minder goede resultaten op school.

6.3. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Vertrek vanuit wat je deelnemers wel kunnen, in plaats van in je activiteit dingen te schrappen die ze niet kunnen.
- Voorzie in je activiteit steeds iets wat ze zeker kunnen, maar verplicht ze niet om net datgene te doen. Zorg zeker voor nog voldoende uitdagingen.
- Voorzie in je activiteit iets waar het specifieke kind goed in is, maar verplicht hem/haar ook niet om net datgene te doen. Zorg zeker voor nog voldoende uitdagingen.
- Probeer een sfeer te creëren waarin het niet erg is als iets niet lukt. Laat zien aan je deelnemers dat het niet erg is dat er iets fout loopt, ook wanneer jij fouten maakt! Zorg er ook voor dat niemand wordt uitgelachen of nagewezen – en wijs deelnemers terecht die dat wel doen.
- Leg niet de nadruk op de talenten dat het kind heeft, in plaats van op de beperking.

Voor de groep:

- Behandel deelnemers met een beperking op dezelfde manier als de andere deelnemers, maar geef ze wel extra hulp indien nodig. Als ze min of meer dezelfde behandeling krijgen, voelen ze zich meer deel van de groep (en hetzelfde geldt voor de groep zelf).

- Hou je speluitleg kort en duidelijk. Laat de deelnemers zelf ontdekken. Zo is het gemakkelijker om mee te spelen met de groep. Door zelf te ontdekken, is het voor een kind met een beperking ook makkelijker te onthouden wat hij/zij in de activiteit of het spel moet doen

7. Spraak- en taalontwikkelingsstoornissen

7.1. Wat is het?

Algemeen gezien kan men kinderen met stoornissen in de spraak- en taalontwikkeling omschrijven als kinderen waarvan de ontwikkeling van het taalbegrip en/of de taalproductie in vergelijking met leeftijdsgenootjes opvallend trager of anders verloopt. Dit kan echter vele vormen aannemen: het kan zijn dat het kind niet spreekt, dat het stottert, dat er een beperkte woordenschat is, dat er geen grammaticaal correcte zinnen kunnen gevormd worden, dat er problemen zijn met het uitspreken van bepaalde klanken of dat het kind onvoldoende vaardig is in het hanteren van taal.

Er wordt een onderscheid gemaakt in taalontwikkelingsstoornissen, stotteren en articulatiestoornissen.

Taalontwikkelingsstoornissen zijn eigenlijk problemen in het vormen van taal of het begrijpen van taal. Maar dit kan ook komen doordat er een andere stoornis of beperking aanwezig is zoals een mentale beperking, verminderd gehoor,

Stotteren is een overvloed aan onderbrekingen in het vloeiend spreken. Spraakelementen (klanken, lettergrepen, woorden) worden verlengd, maar er kunnen ook blokkades, pauzes en stopwoorden voorkomen. Meestal komen deze onderbrekingen veelvuldig voor.

Articulatiestoornissen gaan om het niet of verkeerd uitspreken van één of meerdere klanken. Dyspraxie en dysarthrie zijn 2 vormen hiervan. Bij dyspraxie gaat het om problemen met het vinden van de juiste articulatiestanden. Zij kunnen de verschillende articulatieplaatsten niet vinden en onthouden. Ook de opeenvolging van verschillende spraakstanden kunnen zij niet onthouden. Bij dysarthrie gaat het om dat ze bepaalde klanken of mondstanden gewoon niet kunnen vormen, noch bewust, noch onbewust.

7.2. Wat zien we?

Signalen die kunnen wijzen op een spraak- of taalstoornis:

- Weinig woorden kennen
- Moeite hebben om op een woord te komen
- Vaak hetzelfde vertellen, vaak dezelfde woorden gebruiken
- Slecht verstaanbaar spreken zonder dat er mond-motorische beperkingen zijn of problemen met de planning en aansturing van de spreekbewegingen
- Veel fouten in de zinnen maken
- Erg korte zinnen maken
- Vaak niet begrijpen wat er verteld wordt
- Dichtklappen of zeggen 'dat weet ik niet', als er een vraag wordt gesteld
- Weinig praten of stil zijn
- Praten met veel denkpauzes, stopwoorden en herhalingen
- Driftig worden als hij/zij niet begrepen wordt/iets niet begrijpt
- Een belevenis of verhaal buiten het hier-en-nu onvoldoende in taal aan de luisteraar kunnen overbrengen

7.3. Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Bij kinderen die stotteren of andere problemen hebben bij het spreken, is het belangrijk je te focussen op de boodschap en je niet te laten afleiden door hoe ze iets zeggen.
- Als het spraak- en/of taalprobleem bespreekbaar is, vraag dan aan het kind/de jongere hoe je hem kan ondersteunen. Sommige stotteraars vinden het bijvoorbeeld helemaal niet leuk als je een zin afmaakt of een woord voorzegt, anderen vinden dat net een grote hulp.
- Kinderen met een taalstoornis hebben meestal ook een zwak taalbegrip. Praat daarom duidelijk en gestructureerd, maak niet te lange zinnen en gebruik visuele ondersteuning. Onthoud wel: eenvoudig taalgebruik is niet hetzelfde als kinderlijk of betuttelend taalgebruik.
- Voor kinderen met een zwak taalbegrip is het belangrijk voldoende structuur aan te bieden in de dag.
- Verbeter de fouten in het taalgebruik van de kinderen niet. Jij bent er om hen te animeren, niet om hen te confronteren met hun probleem.

Voor de groep:

- Maakt het articulatie- en spraakprobleem bespreekbaar in de groep. Soms kunnen kinderen zelf goed aangeven wat ze moeilijk vinden of wat hen kan helpen in de communicatie.
- Zorg voor voldoende niet-talige uitdaging en variatie in het aanbod. Zorg ervoor dat elk kind kan uitblinken, ook al spreken ze niet zo graag in de grote groep.
- Creëer voldoende rustige momenten. Ook kinderen die niet zo vlot praten, doen graag eens hun verhaal. Op drukke, stressvolle momenten is dat heel moeilijk. Maak voldoende tijd om individueel of in kleine groepjes hen 'op het gemak' aan het woord te laten.

Omgaan met agressie

Wat is het?

Agressie kunnen we definiëren als: Het toebrengen van schade aan een ander, de ander aanvallen of bedreigen met psychisch en/ of fysiek geweld.

Agressief gedrag is een mogelijke manier waarop kinderen met hun boosheid omgaan. Vooral jonge kinderen reageren zonder nadenken. Ze hebben een volwassene nodig om te leren dat ze eerst moeten nadenken voor ze iets doen. Kinderen gaan zich agressief gedragen wanneer ze zich bedreigd voelen, wanneer ze op hun donder krijgen, wanneer ze niet kunnen voldoen aan bepaalde verwachtingen of wanneer ze bedreigd worden door iemand anders. Agressie bij kinderen ontstaat dan ook meestal uit angst. Voor hen is de beste manier om niet bang te zijn zelf de agressor (diegene die agressief gedrag stelt) te zijn.

Wat zien we?

- Verbale agressie
Dit is agressie die geuit wordt door gebruik te maken van woorden. Het gaat hier om eerder onschuldige vormen zoals negatieve opmerkingen maken tot zwaardere vormen zoals scheldwoorden met kwetsende bedoelingen.
 - o Vb.: Maarten noemt Mieke een trut
- Agressie naar materiaal toe
Hier gaat het om alle negatieve omgangsvormen ten aanzien van de omgeving: op een ruwe manier omgaan met materiaal, de omgeving niet verzorgen, materiaal vernielen.
 - o Vb.: Jan heeft ruzie met zijn zus. Hij is zo boos dat hij haar cd's neemt en ze stuk trapt.
- Fysieke agressie
Dit is waarschijnlijk de meest duidelijke vorm van agressie. Duidelijk omdat ze het meeste zichtbaar is. Het gaat hierbij immers om fysieke aanvallen op personen.
 - o Vb.: De kleuterleidster wil een kleuter in de hoek zetten omdat hij iets fout heeft gedaan. Als ze naar hem gaat, slaat hij haar.
- Automutilatie
Dit is fysieke agressie waarbij men zich niet op een andere persoon richt, maar wel op zichzelf.
 - o Vb.: De eigen haren uittrekken.
- Psychische agressie
Het gaat hier meestal om minder zichtbare en dus minder herkenbare vormen van geweld of agressie.
 - o Vb.: Mehdi en Jef praten over de nieuwe leerling. Ze zeggen dat hij dom en helemaal niet leuk is. Als de nieuwe leerling bij hen komt staan, laten ze niets merken en praten ermee alsof het de beste vrienden zijn.

Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Gooi zelf geen olie op het vuur. Zorg er eerst voor dat de agressieve bui over gaat, voor dat je kunt bespreken wat er is gebeurd en zoeken naar een gepaste sanctie.

- Luister. Waarom is hij/zij agressief? Is het frustratie, verveling, ...? Of misschien weet hij/zij het zelf niet? In ieder geval is om dergelijke situaties te verhelpen, het heel belangrijk dat jij weet waar de agressie vandaan komt, om er ook op te kunnen anticiperen.
- Frustratie kan vele vormen aannemen en wordt gekenmerkt door machteloosheid. Probeer dus met het kind te bespreken hoe het komt dat hij/zij zich zo voelt en wat je er aan kunt doen. Hou zelf ook een extra oogje in het zeil!
- Geef een alternatief: “volgende keer dat je voelt dat je boos wordt, kom je naar mij/ga je tegen een muur shotten/...”. Kinderen die agressief zijn, voelen zich vaak ook machteloos tegenover hun eigen gedrag.
- Bij herhaalde agressie, kan het ook goed zijn om met een sanctie- en beloningssysteem te werken. Zorg voor goede afspraken!
- Weet voor jezelf heel goed hoe ver je wilt gaan. Ingrijpen in een agressieve situatie vraagt inschatting en animatoren onderling verschillen daar wel eens van mening in: de ene animator zal de veiligheid van de groep hoog in het vaandel dragen, de andere zal juist vinden dat je niets hebt aan een animator met een stok in zijn oog.

Voor de groep:

- Als een kind agressief is in grote groep, zorg er dan voor dat de andere kinderen niet rond hem/haar blijven staan. Enerzijds voor hun eigen veiligheid, anderzijds om het kind optimaal tot bedaren te laten komen, zonder dat andere kinderen hem/haar opjagen.
- Bij agressie uit verveling, kan het vaak helpen om het kind met agressie een ‘extra taakje’ te geven. Maak het spel/de activiteit ook voor hem/haar interessant door extra impulsen te geven.

Kansarme kinderen

Wat is het?

Armoede heeft verschillende betekenissen:

- Armoede is niet kunnen beschikken over voldoende middelen. Dat kunnen financiële middelen zijn maar dat hoeft niet. Het kan ook gaan om onvoldoende middelen op andere vlakken zoals kennis, sociale contacten, voordelen van voorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg,...
- Armoede is uitgesloten worden uit de maatschappij of meer concreet uit de arbeidsmarkt, het verenigingsleven, de gezondheidszorg (structurele voorzieningen) en in de marge van de maatschappij terecht komen (marginalisering) waar bijzondere zorg je insluit, zoals bv. OCMW, leefloon, Verenigingen waar armen het woord nemen.
- Armoede is een cumulatie van verschillende tekortkomingen. Een slechte gezondheid kan bijvoorbeeld makkelijk leiden tot verlies van werk.

Het begrip kansarmoede is een uitbreiding van de inhoud van het begrip armoede naar terreinen als onderwijs, arbeid, gezondheid, huisvesting, gebruik van sociale voorzieningen,....

Wat zien we?

Armoede is niet altijd zichtbaar. Je kan niet altijd op het uiterlijke van een kind afgaan. Kinderen zijn wel bewust van de sociale en economische verschillen maar zien zichzelf niet als arm.

Hoe kunnen we er mee omgaan?

De tips en tricks zijn bedoeld om positief naar het kind te kijken. We willen dus de talenten meer naar voor te halen in plaats van ons te focussen op het negatieve.

Voor het kind zelf:

- Kinderen die thuis niet zo veel hebben, hebben ook vaak minder mee op kamp: te weinig kleren, geen slaapzak, geen zwemkledij, ... Vel hierover geen oordeel, maar los het probleem (subtiel) op. Kleren kan je wassen, voorzie extra beddengoed en kleren.
- Sommige kinderen vinden het leuk dat ze hun situatie thuis eens achter zich kunnen laten. Respecteer dat en maak niet de hele tijd de link naar hun thuissituatie. Hou het in je achterhoofd, maar laat het kind vooral zo hard mogelijk spelen en genieten.
- Kansarme kinderen hebben vaak ook minder kansen om te proeven van het jeugdwerk. Wat voor vele kinderen vanzelfsprekend is, is dat voor hen vaak niet. Vele kinderen weten dat je op kamp geen gameboy meeneemt, vinden het geweldig leuk om vuil te worden en zijn het gewoon om na het eten samen de afwas te doen. Af en toe een extra woordje uitleg om iets te kaderen, kan wonderen doen.

Voor de groep:

- Jij bent als animator een rolmodel voor vele kinderen. Als jij leuk doet met elk kind/elke jongere dan nemen andere kinderen van de groep dat vaak over.
- Ontdek de talenten van iedereen en creëer momenten in de dag waarop je die talenten eens in het zonnetje kan zetten.

- Denk goed na over zakgeld. Soms mogen/moeten kinderen dat meenemen voor een uitstap, om kaartjes te kopen, voor een drankje. Denk op voorhand met de begeleiding goed na of dit echt nodig is. Misschien kan je zelf een goedkope leuk extraatje bedenken voor iedereen? Als je toch vraagt zakgeld mee te brengen, pols dan zeker of elke deelnemer geld bij heeft en bedenk op voorhand wat je doet met kinderen die geen zakgeld bij hebben.

Deze informatiemap: de bijbel?

Absoluut niet!

Met deze informatiemap willen we algemene info meegeven. Deze info is absoluut niet volledig. Dat is ook niet mogelijk.

Het kan zijn dat er zich een situatie voordoet, waar je niet direct een antwoord kan vinden met deze informatiemap. Door de expertise van onze begeleiders bijzondere doelgroepen kunnen we hier mogelijk wel een antwoord op bieden. Stuur gerust een e-mail naar info@crefi.be met in het onderwerp de vermelding: "Informatiemap".

Je vraag wordt dan doorgestuurd naar onze werkgroep diversiteit die een antwoord probeert te forumleren op je vraag. In sommige gevallen kunnen we je helpen. In andere dan weer niet.

Doorverwijzen?

We kunnen niet op elke vraag over inclusie een antwoord geven. Toch willen we niet bij de pakken blijven zitten.

We hebben een databank opgebouwd met organisaties die een link hebben met inclusie. Dit kan heel specifiek zijn met bijvoorbeeld alleen maar kinderen met een mentale beperking maar ook heel breed zijn. Als wij geen antwoord kunnen geven op je inclusievraagstuk, kunnen we je wel verder helpen met deze databank. Andere organisaties kunnen vaak wel verder helpen. Het is niet ons doel vrijetijdstrajectbegeleiding te voorzien. Andere organisaties zijn hier beter in dan wij.

Tot slot

We hopen dat we ons doel bereikt hebben met deze informatiemap. Namelijk een eerste antwoord bieden op vragen van lokale werkingen van Crefi. Maar ook sensibiliserend want een kind met een beperking is in de eerste plaats een kind.

Zijn er toch nog vragen die niet opgelost kunnen worden kan je ons contacteren op: info@crefi.be met als onderwerp vermelding: "Informatiemap".

Bronnen

- Soufnanguel, K. (schooljaar 2014-2015). *Als ontwikkelen niet vanzelf gaat 3: Over ontwikkelingsproblemen en ontwikkelingsstoornissen*. Cursus. Karel de Grote Hogeschool, Campus Markgrave, Antwerpen.
- Van Houte, S. (schooljaar 2014-2015). *Gezinnen en kansen 3*. Cursus. Karel de Grote Hogeschool, Campus Markgrave, Antwerpen.
- Federatie van Vlaamse Doven Organisaties (2015)
<http://www.fevlado.be/upload/content/file/Fevlado/Dossiers/InfoficheCommunicatieOmgangtips.pdf>
- Vzw KIDS <http://www.kids.be/algemeen/pdf/STstoornissen-indeling.pdf>
- Solidariteit voor het gezin- partner en infopunt Opvoedingswinkel Brussel (2013) Folder: *Agressie bij kinderen: oorzaken, aanpak en preventie!*
Digitaal op:
http://www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/agressie_0.pdf

Tips om spelen aan te passen

- <http://jeugdwerkvoorallen.be/spelen/tips-om-spelen-aan-te-passen-voor-kinderen-met-een-beperking>
- <http://www.spelensite.be/tips/toegankelijke-spelen>

Extra uitleg per thema

Autismespectrumstoornis

- <http://www.participate-autisme.be/nl/index.cfm>
- <http://www.autismecentraal.com/public/index.asp?lang=NL&pid=81>
- <http://www.autismevlaanderen.be/>

Lichamelijke beperking

- <http://www.kinderorthopedie.nl/>
- <http://www.dehoogstraat.nl/revalidatie/kinderen-en-jeugd/aandoening>
- <http://www.fevlado.be/>

Auditieve beperking

- <http://www.vlaamsegebarentaal.be/links.php>
- <http://www.vlok-ci.eu/>

Visuele beperking

- <http://www.braille.be/nl>

Spraak- en taalontwikkelingsstoornissen

- <http://www.spraakzaam.com/home>
- <http://www.kids.be/algemeen/pdf/STstoornissen-indeling.pdf>

Bijlagen

Het Vlaamse Gebarentaal handalfabet

Bron: <http://www.vlaamsegebarentaal.be/>